

ljubitelj krščanske mistike. Okoli nju se zbirajo še mnogi mlajši in starejši pesniki in novelisti. Vse pa presegata mojstra-umetnika Bflek in Brežina, ki sta najlepši dokaz, da

je katoličanstvo tudi v umetnosti princip napredka. Tu lahko vidimo, kako bogati so zakladi krščanske resnice in lepote, katere katoličanstvo nudi vsem pravim umetnikom.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Družbe sv. Mohorja“ za l. 1900.

Kadar se zgrinjajo po selu zadnji jesenski dnevi, pričakuje kmetič v vedno večjem hrepenenju Mohorjevih knjig. Shranil je že nekaj gmotnega dobička, le duševnega še ni. In ko pride zaželeni čas, obriše parkrat roke ob obleko, gleda, šteje, prelistuje . . .

„Res! Ni bilo škoda dveh kron in jih ne bo!“ Izpreleti ga čut nenavadnega veselja.

„Koliko lepih stvari . . . Čaki! moj sosed se mora zanaprej zapisati med Mohorjane“ . . .

Tak je vtis preproste duše ob novih družbenih knjigah. Tudi mi smo mislili podobno, ko smo prebrali *Koledar Družbe sv. Mohorja za navadno leto 1901*.

Ob Finžgarjevi povesti „Dovolj pokore“ so nam vstale razne misli o njegovih pisateljskih zmožnostih in posebnostih. Kadar stopi Finžgar kot pisatelj v salon med razvajeno gospodo, mu ne more nihče reči: „Glej, nepovabljenega gosta!“ Fin estetiški okus, neka eleganca v slogu in pripovedovanju, natančno, skoro prenatanko opisavanje, razkošen jezik, izborna psihologija: vse to glasno priporoča pisatelja v tisti družbi, ki baje nosi ves „bonton“ že v mazincu. Če pa se prikaže Finžgar v nizko kočo s šegavo živahnostjo, z domačo govorico, z naravnim vedenjem, zdi se nam, da je prišel znanec med svoje znance. Mirno in neprisiljeno se razvija pred nami dejanje te povesti: Včasih nas gane v sočutju, včasih v pomilovanju, tukaj nam slika dobroto in lepoto ljudske duše, tamkaj nam riše divjo strast, lakomnost, prepirljivost. — Značaji so krepko začrtani, tu in tam premonotonni, ker so vezani na isti kraj. N. pr. pri Poljščakovih: Mati, Majda, Jaka. Troje enako blagih, miroljubnih duš! Drugače pa imajo značaji tudi svoje kontraste (Klemen — Poljščak, Štefan — Jaka), kar precej povišuje umetniško vrednost Finžgarjeve povesti. Le Matijčevega norčavega ravnanja nismo mogli takoj umeti. Zmede, v kakršne je bil zapleten Matijec, so mu res lahko zmešale pamet, a pisatelj nam bi moral na odločilnem mestu razkriti njegovo notranjo izpremembo, namesto da

je naznanil manj važne stvari. Požigalca naj bi razodel šele po Klemenovi smrti. Strahopetni očka Bolej so se vsekako prehitro udali Strgarjevemu prigovarjanju, naj gredó ž njimi ponoči na pokopališče. Pa vidim, da silimo v malenkosti. Naprej!

Meško je pač vedel, komu piše „Pripovedko“, zato je tudi način izvrstno pogodil. Sam satan si svojega Psyhofagosa ni mogel dosledneje misliti, kakor je naslikan v „Pripovedki“. Grozno se boji, da ga vladar za kazen ne pošlje na Svete Višarje . . . svetih besed in dobrih stvari ne more trpeti, z drugimi in s svojimi močmi si prizadeva, da pridobi peklu vsaj eno dušo. Posrečilo se mu je! In plačilo? „Satan mu je pomolil pod nos svoj kosmati rep, katerega konec je ta (Psyhofagos) ves srečen in z navdušenjem poljubil.“ To je plastičen konec „Pripovedke“!

Podgoričan nam je v „Prvem hlebu“ zabavno pokazal, kaj premore pogumna vztrajnost. Če pregledamo spis v celoti, imenovali bi ga jasno dispozicijo za daljšo povest. Izvrstnim, življenja polnim dialogom dodali bi nekaj dejanja, narave, psihologije, pa bi še ne bila „tako dolgočasna reč“ in ljudstvu naravnost všeč. Saj zna Podgoričan pristne narodne prizore opisovati v pristno narodnem tonu, kakor malokdo.

No, P. Perko — boste rekli — se je s svojo nežno črtico „Umrta“ precej približal temu cilju. V tako harmonijo se strinja v gorski koči tihi mir in smrtna otožnost, plamen sveč in upanje na boljšo večnost, mrtvaški oder in ob njem sočutna govorica. Upamo, da se pisatelj prihodnjič iz skromne, a pri vsem tem častne „sličice“ povzdigne do večje povesti v tem slogu.

Ganljiva poezija svetega večera preveva tudi Rado Kosarjeve „Božičnice“; lahkota, milina in neka otožnost diha iz Meškovih verzov. A. Medved, Milka Posavska in F. Neubauer so nam z gladkimi stihmi obnovili marsikatero lepo misel.

Poučni del Koledarjev obsega precej kratkih, zanimivih in poljudnih sestavkov, med katerimi je zelo koristen spis Podborov: „Fosforno-kislo apno in živinoreja.“

„Slovensko planinsko društvo“ je v sedmih letih svojega obstanka precej storilo, da

se je začelo slovensko občinstvo zanimati za prirodne krasote naše zemlje, in zato pač zasluži, da se častno omenja v Koledarju.

O našem največjem pesniku Fr. Prešernu bi se lahko napisalo kaj večjega, zanimivejšega in vrednejšega, kakor pa je njegov „frak, cilinder in ura brez verižice“ ... Saj je Prešeren tudi naroden pesnik!

„Slovenska naselbina pri Vladikavkazu na Ruskem“ priča, da zdravi pameti in pridnim rokam pravzaprav nikjer ne manjka kruha. Morebiti potrkla kdo poslej na vrata sreče v Rusiji in ne v Ameriki.

Kratki zgodovinski obris cisterzijskega samostana Zatičine je jedrnat in res zanimiv. Kdo je bil učitelj in voditelj in dobrotnik dolenskega kmeta pred sto leti? Kdo se je trudil za vsestranski napredek starih Slovencev pred 600 leti? Ta spis je kratek, a stvaren odgovor na vprašanje!

„Novi zakon o procentah“ je sila praktičen spis. Ljudstvo izve v njem, kako mu je treba v nekaterih slučajih ravnati, da ga ne zadene po nepotrebnem višji davek.

„Grozni plesen in ščitar“ sta dva rastlinska škodljivca, pred katerima nas svari profesor F. Koprivnik. Prvega z marljivostjo lahko zamorimo, drugega pa ne moremo. Zakaj? No, ker ga pri nas sploh še ni...

Lepa drevesa so veselje gospodarjev in kras vrtov. Ali sadjereja zahteva delo in navdušenje. Kar pa je še zraven tega potrebno, natančneje pripoveduje Fr. Praprotnik kot izkušen in izveden sadjerejec.

F. S. Šegula nam je z lepo besedo in z gorkim srcem opisal „Razgled po katoliških misijonih.“ Nekje je izrekel misel o „slovenskem misionskem listu“. Ali ne bi bila v to svrhu primerna „Zgodnja Danica“?

Marsikaj beremo leto in dan v dnevnikih, a pri tem še nimamo vselej tako jasnega „Razgleda po svetu“, kakršnega nam je podal g. Jos. Rozman.

Omenimo še nekaj zabavnih drobtin in končajmo z iskreno čestitko „Družbi sv. Mohorja“, ki je res pravo duševno ognjišče, ob katerem se greje duša slovenskega naroda. —h—

Slovenske večernice. Ni velika ta knjiga, a dokaj pove. Devet spisov različne vsebine ponujajo letošnje večernice Mohorjanom. Najdaljša povest je Malograjskega „Nehvaležni sin“, Kaj bi se reklo o tej povesti? Ne vem, kako je to, a zdi se, da se skoro vsi pisatelji Mohorjevih povesti preveč oddaljujejo stališču umetnosti. — Ali ne bi bilo mogoče tudi za narod napisati kaj lepega — vzvišenega — in dobrega s stališča umetnosti in bi takisto dosegalo svoj namen? Kaj je pač vzrok propada našega pripovednega slov-

stva? Saj že par let skoro pogrešamo povesti, ki bi ogrela in zares vlekla. Menda tiči mnogo krivde v „stari naši pravdi“ med seboj. Neovrgljivo dejstvo je, da se zadnja leta ni po povestništvu dvignil naš narod, pač pa je nazadoval. Uredniki razpisujejo nagrade, a koncem obroka težko dobé kaj izredno dobrega. Torej treba, da se delo razdeli, da se prime, kdor čuti poklic, ene stroke, a te temeljito. Tako površna univerzalnost, kot jo uganjamo dandanes, ne more roditi kaj prida sadu. — Torej „Nehvaležni sin“. Dva dobra nauka sta v njem: Stariši, ne ljubite slepo svojih otrok! Otroci, spoštujte stariše — sicer — —. Povest se nam zdi vendar malo črno naslikana. So izjeme, gotovo. Da bi bil slovenske matere sin tako kruto nehvaležen, skoro ni mogoče. A pisatelj je bržkone imel za model kolikor toliko resnično dogodbo — in mnogo se dogaja v življenju v resnici, kar se nam v povesti zdi premalo podprto in utemeljeno. Medvedova igra v treh dejanjih „Krivica in dobrota“ je sicer zelo kratka za tri dejanja, a se bo gotovo večkrat igrala in vplivala zelo blažilno. Največ umetniške oblike ima gotovo Meškotov „Petelin in gosak“. Meško je velik v majhnem, da rabimo nemško frazo. Črtica ima jako lepo jedro, a je zavita v tako lupino, da se bo deca zabavala, odrasli pa učili. Ker je znan Meško kot izviren, naj bi izpustil tisti strašno matuzalemski stavek na str. 57.: „Mico Kranjčevo ste gotovo poznali!“ Sploh želimo Meškotu to-le: Pokazal je, kako zna fino zbrusiti drobne kamenčke, zato naj se sedaj oklene kake velike ideje, sestavi naj take kamenčke v mogočen mozaik — v celotno delo, in uspeh je gotov. — Najdaljši sestavek — velikega socialnega pomena — je Trunkovo „Žganje — naš sovražnik“. Sestavek je temeljit, morda tu in tam malo strog, a mora biti! Želimo mu mnogo sadu! — Kostanjevčeva povest: „Za denar“ in Dovičevi „Izkoriščevalci“ sta pač kratki povestici. Prva je boljša, dasi tvarina silno vsakdanja in zelo izrabljena. Druga je pa že tako mrzlo pisana in tako silno diši po namenu, da kot beletrističen spis ne more ugajati. Tak spis bi imel vrednost le tedaj, če bi se na dolgo obdelala taka ali podobna snov, a moralo bi iz nje odsevati res socialno življenje zdanje dobe. Zato je treba natančno poznati socialno vprašanje. Gospodu pisatelju je morda dobro znano, a ni segel v globino, ker je hotel le kratko v obliki povestice dati nekaj naukov. — Drugi spisi so kratki, pa ugajajo. Hvaliti se mora splošno jezik in vestnost uredništva, katero v težavnih razmerah zares z občudovalno vnemo in naporom vrši svojo nalogo kar najbolje. F. S. Finžgar.